

BREIDEL, Jan en CONINCK, Pieter de, volksleiders in de vroege 14de eeuw. Door de V.B. vereerd als de helden van de vrijheidsstrijd en het Vlaamse verzet tegen de Franse overheersing.

Over het leven van Breidel en De Coninck en de precieze rol die ze in de gebeurtenissen van hun tijd hebben gespeeld, bestaat veel onduidelijkheid. De Coninck was een wever van bescheiden afkomst, die zich door middel van zijn welsprekendheid ontpopte tot een populair leider. Breidel, afkomstig uit een meer gegoede familie, was vleeshouwer. Als voormannen van hun respectievelijke ambachten hebben zij een vooraanstaande rol gespeeld in het maatschappelijk optreden van deze gilden, met name in het verzet tegen de bedreiging van hun privileges en vrijheden door het patriciaat (het oproer van 1301 tegen de belastingen die door het Brugse stadsbestuur werden opgelegd) en Frankrijk.

De V.B. interpreteerde de gebeurtenissen van het begin van de 14de eeuw als een nationale strijd van de 'Vlaamse natie' tegen de 'vreemde onderdrukker' die Frankrijk was, daarbij vergetend dat Vlaanderen in deze strijd verdeeld was, dat niet alleen Vlamingen tegen het Franse ridderleger aantraden en vooral dat het oude graafschap Vlaanderen niet hetzelfde was als het nieuwe Vlaanderen (het Nederlandstalige gedeelte van België). De 14de-eeuwse vrijheidsstrijd werd gezien als de voorafspiegeling van het verzet van de moderne Vlamingen tegen het 'verfranste' België. De historische episode werd beschouwd als een oproep en werd daarom verheerlijkt. De cultus spitste zich toe op de **Guldensporenslag** van 11 juli 1302 (als het glorieuze culminatiepunt) en op Breidel en De Coninck als de personificaties van het 'Vlaamse' vrijheidsstreven.

Deze toespitsing verklaart waarom Breidel en De Coninck – als onafscheidelijk paar, en steevast in deze volgorde – in het Vlaamse, collectieve bewustzijn worden herinnerd als de (dé) helden van de Guldensporenslag. Toch beantwoordt deze typering niet helemaal aan de historische werkelijkheid. Dat De Coninck, als een van de (talrijke) Vlaamse aanvoerders, in de slag een (min of meer belangrijke) rol heeft gespeeld, blijkt uit de eigentijdse verhalende bronnen. Maar of Breidel eraan heeft deelgenomen, is helemaal niet zeker. Daar zijn geen aanwijzingen voor. Onmogelijk is het

11 JULI

(Teekening E. V. D. B.)

Beide helden uit de Guldensporenslag omgeven door Vlaamse symboliek. Hun strijd om het behoud van gildeprivileges werd geïnterpreteerd als een voorafspiegeling van de Vlaamse ontvoogdingsstrijd.

evenwel niet, aangezien hij een rol speelde in bepaalde gebeurtenissen, zowel voor als na de slag (ook bij de zogenaamde Brugse Metten van 17-18 mei 1302), en het bekend is dat hij, in de dagen die aan de slag voorafgingen, vlees (en andere waren) heeft geleverd aan het gevolg van Willem van Gulik. In elk geval werd hij niet, zoals Pieter de Coninck, en zoals in de mythische literatuur vaak is herhaald, bij Kortrijk tot ridder geslagen.

Dat De Coninck en vooral Breidel uitgroeiden tot de verpersoonlijking van de Vlaamse vrijheidsstrijd en het Vlaamse onafhankelijkheidsstreven, terwijl figuren als Jan van Renesse, Gwijde van Namen, Jan Borluut, Willem van Gulik en Willem van Saeftinghe naar de (relatieve) vergetelheid van de geschiedenisboeken zijn verwezen, moet dan ook grotendeels aan het toeval en de romantische mythevorming worden toegeschreven. Bovendien heeft dit overwicht van de Brugse helden te maken met het feit dat de herinnering aan de Guldensporenslag in eerste instantie vooral in deze stad werd

bewaard. Onder meer K.F. Custis beschreef de slag bij Kortrijk tamelijk uitvoerig in zijn Brugse geschiedenis van 1738. P.A. de Beaucourt de Noortvelde werkte op het einde van de 18de eeuw in het Frans en het Latijn aan een – onvoltooid – episch gedicht, getiteld *Troja Belgica (id est Brugge)* of *Guidonide* (genoemd naar graaf Gwijde), een episch gedicht waarin de Guldensporenslag en met name Jan Breidel (de zoon van de auteur was gehuwd met Isabella Breidel) centraal stonden. Mogelijk had De Beaucourt ook de hand in de redactie van een nieuwjaarsbrochure van de Brugse beenhouwers van 1788, *de Kloecke daeden bewezen in den Nieuw-jaerwensch, door de edelmoedigheyd der geslagten van den vleeschen-ambagte der stad Brugge, in dien glorieuzen veld slag tegen Philippus den IV koning van Vrankryk*, waarvan het verhaal grotendeels aan Custis was ontleend.

Reeds in diezelfde periode (het einde van de 18de eeuw) groeiden Breidel en De Coninck uit tot helden. Voor Willem F. Verhoeven was de deken der wevers “eenen Held die het Vaderland van de Fransche dwingelandye met moed en raed heeft helpen verlossen”. En Pieter J. de Borchgrave schetste beiden, in zijn *Ode aen de vryheid* (1790), reeds als nationale helden (“Nieuwe helden ryzen op:/ Breydel, Koninck, Artevelde/ morzlen 't jok dat burgren knelde”), zij het dan vooral als strijders tegen tirannie, veeleer dan tegen Frankrijk of ‘vreemde’ overheersers. Toch is het vooral aan Hendrik Conscience en zijn historische roman *De Leeuw van Vlaenderen* (1838) dat ze hun status, hun symboolwaarde en ook de invulling van hun portret – Breidel als de roekeloze geweldenaar, De Coninck als de bedachtzame tacticus – te danken hebben. Immers, precies omdat over hun leven en persoon zo weinig bekend is, waren de mogelijkheden van de dichtsterlijke vrijheid zo groot. In het spoor van Conscience duiken Breidel en De Coninck steeds vaker op als (dé) hoofdfiguren van deze historische episode. In de optochten van 1849 (Gent) en 1853 (Brugge), gewijd aan de geschiedenis van het graafschap Vlaanderen, stapten ze zij aan zij op.

De verheerlijking van de Guldensporenslag en van Breidel en De Coninck bij Conscience en zijn – ook Franstalige – tijdgenoten, was niet in tegenspraak met het ‘Belgische’ karakter van hun vaderlandsliefde. Het is pas vanaf de laatste decennia van de 19de eeuw, naarmate ‘Vlaanderen’ zijn moderne betekenis kreeg en de V.B. streefde naar een culturele en naderhand politieke invulling van dit moderne Vlaanderen, dat de middeleeuwse geschiedenis overeenkomstig de eisen van een nieuwe Vlaamse mythologie wordt geïnterpreteerd.

De cultus van Breidel en De Coninck bereikte een hoogtepunt in 1887, toen – na vele jaren van voorbereiding – op het Brugse marktplein een standbeeld (ontworpen door beeldhouwer Paul de Vigne en architect Louis de la Censerie) van beide helden werd onthuld. Dat vormde de aanleiding tot een golf van

1887-1987

Brugge Breydel- en De Coninck Feesten

De vroeg-14de-eeuwse wever en vleeshouwer blijven tot op heden krachtige en herkenbare Vlaamse symbolen. (ADV N)

poëtisch huldebetoon (van onder meer Theodoor van Ryswyck, Emanuel Hiel, Gentil Antheunis, Jan van Droogenbroeck). De festiviteiten waarmee de inauguratie gepaard ging, verliepen niet vlekkeloos, onder meer door de spanningen tussen een 'Belgische' en een 'Vlaamse' interpretatie van de middeleeuwse vrijheidsstrijd (de 'Franse' inwijding van het beeld door Leopold II lokte protest uit). De aanwezigheid van het standbeeld versterkte voortaan de cultus nog meer; een cultus die steeds ondubbelzinniger flamingantisch werd. Kanunnik Adolf Duclos, het brein achter de historische stoet die ter gelegenheid van de feesten uitging, schreef over beide helden en schetste portretten die – samen met die van Conciencie – het beeld van de V.B. van de 'helden van 1302' zouden blijven bepalen.

Guido Gezelle en Albrecht Rodenbach wijdden dichtregels aan De Coninck en vooral aan Breidel. Vlaamse strijdverenigingen, initiatieven en tijdschriften noemden zich naar voorwerpen of personen die met de vrijheidsstrijd en het gemeentelijk tijdperk te maken hadden (Klauwaarts, Goeden-dag, 11 Juli, Guldensporen en ook Breidel, die De Coninck enigermate overschaduwde), en deze verwijzingen maakten essentieel deel uit van de Vlaamsgezinde retoriek. In de oproepen voor de Vlaamse zaak, in toespraken, dichtwerken, toneelstukken en strijdbare tijdschriftartikelen werden hun namen steeds weer genoemd.

Breidel en De Coninck gingen, als symbolen, een eigen leven leiden, dat uiteindelijk losstond van de historische werkelijkheid die hieraan ten grondslag lag. De wetenschappelijke geschiedschrijving heeft de Guldensporenslag en haar (zogezegde) hoofdfiguren aan kritiek onderworpen en vraagtekens geplaatst bij de Vlaamse mythologie. Historici hebben

geprobeerd de 'helden' tot hun ware, historische proporties terug te brengen, en de mythevorming zelf te ontleden en van de historische kennis te onderscheiden. Dit heeft niet verhinderd dat de mythes in populaire publicaties en door flamingantische auteurs steeds weer werden herhaald, en zich – onder meer via het (lager) onderwijs – lange tijd in de Vlaamse publieke opinie hebben genesteld.

LITERATUUR: J. Maertens de Noorthout, *Hommage à Jean Breydel dit le héros de Courtrai et quelques documents inédits ou peu connus concernant la famille Breydel*, 1852; – A. Duclos, *Jean Breidel en Pieter de Coninck: eene schets van de heldendaden onzer voorouders in 't begin der jaren 1300*, 1877; – E. Sanders, 'Jean Breidel', in *La Flandre*, jg. 10 (1879), p. 319-348; – A. Namèche, *Pierre de Koninck et Jean Breydel. Deux héros flamands*, 1887; – R. van Roosbroeck, 'Jan Breydel en Pieter De Coninck', in *100 Groote Vlamingen*, 1941, p. 51-53; – A. Viaene, 'Jan Breidel en zijn "Kloecke daeden" in een nieuwjaarswens van het Vleesambacht, Brugge 1788', in *Biekorf*, jg. 57 (1956), p. 193-199; – id., 'Een onvoltooid Breydel-epos uit 1794. De Guidonide van Beaucourt', in *Biekorf*, jg. 62 (1961), p. 171-182; – J. Verbruggen, 'Pierre de Coninc et Jean Breidel, tribuns brugeois au début du XIVe siècle', in *Le Moyen Age*, jg. 76 (1970), p. 61-89; – id., 'Breidel, Jan' en 'Coninc, Pieter de', in *NBW*, V, 1972; – P. Breydel, 'Jan Breydel. Zijn werk en zijn familie', in *Het Brugs Ommeland*, jg. 17 (1977), p. 133-142; – *Breydel en De Coninck herdacht*, 1887-1987, 1987; – H. Demarest, 'Jan Breydel en Pieter de Coninck volkskundig benaderd', in *Volkskunde*, jg. 88 (1987), p. 65-119; – A. Vanhoutryve, *Brugse beelden. Geschiedenis van standbeelden en andere memorabilia te Brugge: Jan Breydel en Pieter de Coninc*, 1987.

ILLUSTRATIE(S), zie: beeldende kunsten, literatuur.

TOM VERSCHAFFEL EN JO TOLLEBEEK